

УДК 336.71

Р.Ю. КРЯЧКО, магістрант, НТУ «ХП», Харків
Л.А. ЖМІНЬКА, магістрант, НТУ «ХП», Харків

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКА

У роботі розглянута проблема управління кредитним портфелем комерційного банку. Проведений аналіз оптимального кредитного портфелю банку, визначені основні цілі та принципи кредитної політики для досягнення ефективної роботи банківської установи.

В работе рассмотренная проблема управления кредитным портфелем коммерческого банка. Проведенный анализ оптимального кредитного портфеля банка, определенные основные цели и принципы кредитной политики для достижения эффективной работы банковского учреждения.

The paper considers the problem of credit portfolio of commercial bank. The analysis of optimal loan portfolio of the bank, certain basic goals and principles of credit politics to achieve the efficient operation of the banking institution.

Ключові слова: кредитний портфель, кредитна політика, кредит, кредитоспроможність.

Вступ

Сучасний етап розвитку вітчизняної економіки та банківської системи зокрема характеризується значним динамізмом та невизначеністю. В цих умовах надзвичайної актуальності набувають проблеми управління кредитним портфелем комерційних банків шляхом формування кредитної політики.

Аналіз останніх публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: Примостка Л.О.[1], Вовчак О.Д.[2], Ковальчук Г.Г. Коваль М.М.[3], Дьомін О.[5], Тиркало Р.І., Шивоблок З.І.[6], Чорна М.В., Броннік Ю.[8], Ансофф І.[9], Кіндраціка Л.М.[10] не вирішили питання управління кредитним портфелем комерційного банку.

Постановка задачі

Основна мета роботи полягає у формуванні теоретичних положень управління кредитним портфелем комерційного банку та обґрунтування ефективної кредитної політики.

Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання: охарактеризовані поняття кредитної політики та кредитного портфелю, розглянута класифікація кредитних операцій, проаналізовано структуру

оптимального кредитного портфелю, визначено характеристики, цілі та базові принципи кредитної політики.

Методологія

В процесі дослідження використовувались такі методи: метод спостереження, метод опису, метод порівняння, метод аналізу, графічний метод,

Теоретичною основою вивчення даної теми стали роботи вітчизняних і зарубіжних авторів.

Результати дослідження

Ефективне управління будь-яким економічним об'єктом ґрунтується на об'єктивному та комплексному розумінні сутності самого об'єкта управління. Тому в першу чергу доцільно визначитися із сутністю понять «кредитний портфель» та «кредитна політика».

В економічній літературі визначення «кредитний портфель» має багато варіацій, але найбільш загальним є тлумачення Примостки Л.О.[1]. Вона визначила, що кредитний портфель - це сукупність усіх позик, наданих банком з метою отримання прибутку. Банк може видавати кредити безпосередньо, укладаючи угоду з позичальником, або купувати позику чи частину позики, яка була видана іншим кредитором, шляхом укладення угоди з позичальником. Надання кредиту може відбуватися у формі позик, облігацій, простих векселів, підтверджених авансів, векселів, строк сплати яких уже настав, рахунків факторингу, овердрафтів, короткострокових комерційних векселів, банківських акцептів та інших подібних зобов'язань. Кредитний портфель включає агреговану балансову вартість усіх кредитів, у т.ч. і прострочених, пролонгованих та сумнівних до повернення кредитів [1].

З огляду на те, що кредитний портфель являє собою сукупність усіх позик наданих банком вважаємо за доцільне визначитися із сутністю базового поняття «кредит» та його видами.

Кредит є однією з найскладніших економічних категорій як за своєю сутністю, так і за механізмом впливу на процес суспільного відтворення.

Найбільш визнаним є розкриття сутності кредиту як економічних відносин, що виникають між суб'єктами ринку у зв'язку з передачею один одному в тимчасове користування вільних коштів (вартості) на засадах поворотності, строковості, платності, забезпеченості та цільового використання [2].

Використання у кредитній діяльності банківських установ тих чи інших різновидів кредитних операцій свідчить про рівень розвитку кредитного ринку, економічні потреби позичальників та кредитно-інвестиційний клімат у державі чи регіоні. Очевидно, що нарощення обсягів кредитних вкладень у реальний сектор економіки, подальша диверсифікація кредитних вкладень за видами залежно від економічних потреб суб'єктів ринку стимулює економічне зростання в країні.

Відповідно до методики НБУ [4] всі кредитні операції класифікуються за ступенем ризику:

«Стандартні» кредитні операції — операції, за якими кредитний ризик незначний і становить 2% чистого кредитного ризику.

«Під контролем» — кредитні операції, за якими кредитний ризик незначний, але може збільшитися внаслідок виникнення несприятливої для позичальника ситуації, і становить 5% чистого кредитного ризику.

«Субстандартні» кредитні операції — операції, за якими кредитний ризик великий, надалі може збільшуватись і становить 20% чистого кредитного ризику, а також є імовірність несвоєчасного погашення заборгованості в повній сумі та у строки, передбачені кредитним договором.

«Сумнівні» кредитні операції — операції, за якими виконання зобов'язань з боку позичальника (контрагента) банку в повній сумі (з урахуванням фінансового стану позичальника та рівня забезпечення) під загрозою, імовірність повного погашення кредитної заборгованості низька і становить 50% чистого кредитного ризику.

«Безнадійні» кредитні операції — операції, імовірність виконання зобов'язань за якими з боку позичальника (контрагента) банку (з урахуванням фінансового стану позичальника та рівня забезпечення) практично відсутня, ризик за такими операціями дорівнює сумі заборгованості за ними.

Досвід роботи ряду банків свідчить, що оптимальним можна вважати кредитний портфель зі структурою, в якій найбільшу питому вагу займає група «під контролем», а найменшу «сумнівні кредити» (рис. 1).[5]:

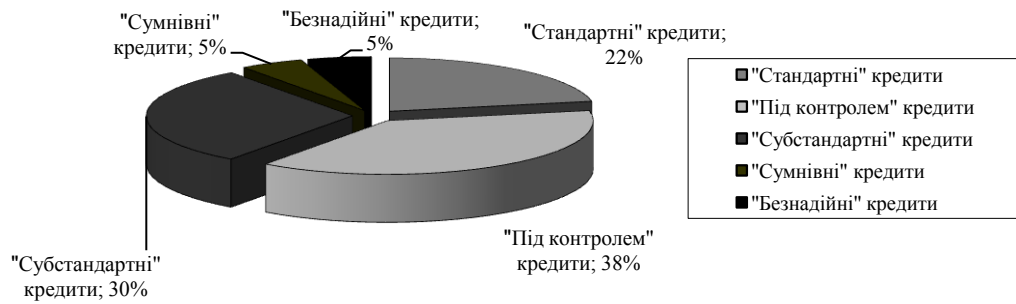

Рис. 1 - Оптимальний кредитний портфель.[5].

Таким чином, основним завданням управління кредитним портфелем банку є досягнення балансу його складових. Тому досягнення врівноваженого стану кредитного портфеля банку можливе лише за умов здійснення ефективної кредитної політики.

В науковій літературі кредитна політика банку трактується як стратегія або тактика банку щодо організації кредитного процесу. Однак такий підхід є суперечливим з позиції тотожності базових понять «політика», «тактика» та «стратегія». Тому з метою чіткого визначення дефініції «кредитна політика» та її розмежування із суміжними поняттями доцільно дослідити сутність корінного терміну «політика». [6]

Ряд відомих вчених, як А. Шелленбер, У. Кінг, М.Х. Мескон, І. Ансофф. стверджують, що політика встановлює загальні принципи, яких необхідно дотримуватися для забезпечення успіху підприємства. Так, російський дослідник Л.І. Абалкін розглядає політику як образ дій, спрямований на досягнення конкретних цілей [7]. А. О. Волков розглядає політику як форми і методи відстежування і підтримання пріоритетів для досягнення основних цілей підприємства. Досить цікава позиція харківських науковців, які розробили комплексну дефініцію поняття „політика” в розрізі чотирьох „О”:

- орієнтири функціонування підприємства;
- образ дій;
- основа для прийняття управлінських рішень, щодо досягнення поставлених цілей (поведінка);
- оточення, всередині якого розробляються і приймаються управлінські рішення [8].

Таким чином політика є результатом управлінського процесу на вищому рівні управління підприємством, має часову незалежність і належить до класу адміністративних проблем.

З позиції автора найбільш повно розкриває зміст поняття «політика» визначення В. Мюллера та Х.Ульріха – „політика підприємства являє собою систему чітко сформульованих, незалежних від часу принципів, під впливом яких рішення і повсякденна діяльність підприємства набувають того чи іншого напрямку” [9].

Грунтуючись на проведеному дослідженні, пропонується визначати кредитну політику банку як набір правил, що застосовуються до всієї кредитної діяльності і спрямованих на досягнення оперативних та стратегічних цілей банку.

Таким чином, кредитна політика банку характеризується:

по-перше, пріоритетами у виборі клієнтів і кредитних інструментів (сегментування ринку);

по-друге, нормами – правилами, що регламентують практичну діяльність банківського персоналу, який реалізує ці пріоритети на практиці;

по-третє, можливістю управляти ризиком (у т.ч. кредитним), який залежить від компетентності керівництва банку і рівня кваліфікації персоналу, котрий займається відбором конкретних кредитних заявок і розробкою кредитних угод.

Кредитна політика є фундаментом надійності та прибутковості кредитного портфеля, тому також впливає на стабільність банку. Інтереси стабільності банку мають визначати зміст і структуру кредитної політики. Відповідно до цього, основними цілями кредитної політики комерційного банку є:

– забезпечення умов для задоволення потреб клієнтів в отриманні коштів у тимчасове користування відповідно до різних видів кредитних послуг, що пропонуються на ринку;

– отримання прибутку, що є метою функціонування банку як комерційного підприємства в умовах ринкової економіки, однак при забезпеченні належного рівня своєї ліквідності та мінімізації ризиків за здійснюваними операціями.

В науковій представлено широкий спектр функціональних характеристик кредитної політики [10], що дозволило авторам здійснити їх систематизацію та сформулювати базові принципи кредитної політики, реалізація яких забезпечить досягнення її основної мети:

– оптимальності – кредитна політика повинна містити ті умови, за яких банк може провадити видачу кредитів як таку;

– граничності – кредитна політика повинна містити встановлені банком межі кредитних процентних ставок і принципи їхнього формування на підставі відомостей про вартість ресурсів, про необхідну прибутковість і дохідність;

– відповідності – кредитна політика повинна містити класифікацію тих типів кредитів, на яких спеціалізується банк, а також надавати кредитним працівникам можливість формувати кредитний портфель з урахуванням диверсифікації ресурсів за ризиковими рівнями таким чином, щоб забезпечити наперед встановлене, обране керівництвом банку відношення дохідності і надійності;

– регламентованості – кредитна політика повинна містити перелік документів, які мусить надати клієнт разом із заявкою про кредит, а також умови, за яких заявка може бути прийнята, чи підстави, на яких заявка може бути відхилена;

– інформативності – кредитна політика повинна містити відомості про управлінські структури, які беруть участь у кредитній роботі, і про порядок прийняття ними рішення про кредитування.

– надійності – кредитна політика повинна містити вимоги до забезпечення кредитів, які видає банк.

– гарантованості – кредитна політика повинна визначати ті умови, за яких банк може прийняти на себе позабалансові зобов'язання, тобто видати гарантії або поручительства.

Висновки

Резюмуючи усе вищезазначене, можна стверджувати, що основною метою кредитної політики є забезпечення оптимальної структури кредитного портфеля певного банку з урахуванням внутрішніх резервів та зовнішніх умов, в яких він функціонує.

Таким чином управління кредитним портфелем банку ґрунтується на реалізації ефективної кредитної політики банку, яка виступає інструментом діяльності комерційного банку у сфері грошово-кредитного посередництва.

Список літератури: 1. *Примостка Л.О.* Фінансовий менеджмент у банку. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: КНЕУ, 2004. — 468 с. 2. *Вовчак О.Д.* Кредит і банківська справа. — К., Знання, 2008. — 564 с. 3. *Ковальчук Г.Г., Коваль М.М.* Ліквідність комерційних банків: Навчальний посібник. - К.: Знання, КОО, 1996. — 120с. 4. Про кредитування. Положення НБУ, затверджене Постановою правління НБУ від 26 вересня 1995р., №246. 5. *Дьомін О.* Політика регіонального розвитку в умовах поглиблення ринкових реформ в Україні//Економіка України. — 2003. - №6. — С.10 6. *Туркало Р.І., Шивоблок З.І.* Фінансовий аналіз комерційного банку: основи теорії, експрес-діагностика, рейтинг. Навч.посібник, - К., «Слобожанщина», 1999. — 236 с. 7. Экономическая энциклопедия / [гл.ред. Л.И. Абалкин]. - М.: ОАО «Экономика», 1999 — 1055 с 8. *Чорна М. В.* Економічна політика підприємства в системі його загальної політики: [зб. наук. праць] / М. В. Чорна, Ю. Броннікова // Економіка: проблеми теорії та практики. — Дніпропетровськ: ДНУ, 2006.

– Вип.123. – Т.IV. – С. 1011-1015 **9.** *Ансофф И.* Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. - СПб.: Питерком, 1999.- 416 с., с.27 **10.** *Кіндрацька Л.М.* Бухгалтерський облік у банках України. Київ: КНЕУ, 2001, 636 с.

Надійшло до редколегії 13.01.2012